

Teema: Lapset ja nuoret; Koronaepidemian vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä kriisin jälkihoito. Lisäksi lastensuojelun tilanne.

Vantaan kaupungin Ennalta ehkäisevässä terveydenhuollossa (ylilääkäri Pirjo Pennanen ja osastonhoitaja Anni Paaskoski) vastaavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta seuraavaa:

Koronakriisi on vaikuttanut kielteisesti monien lasten, nuorten ja lapsiperheiden elämään. Parisuhdeongelmat, mielenterveyden häiriöt, ahdistuneisuus, päihteiden käyttö ja perheiden eriarvoisuus ovat koronakriisin myötä lisääntyneet. Lasten ja nuorten lisääntynyt levottomuus ja häiriökäyttäytyminen ovat nähtävissä koulujen ja oppilaitosten arjessa.

Edellä mainituista syistä johtuen palvelutarpeet ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa eli neuvoloissa ja koulu- ja opiskeluhuollossa ovat kasvaneet. Nykyiset voimavarat ja osaaminen ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa sekä yhteistyö- ja jatkohoitopaikoissa (mm. psykososiaaliset palvelut, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido) eivät riitä lisääntyneeseen ja moninaistuneeseen palveluiden kysyntään ja tarpeeseen. Neuvolapalveluissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on tarvetta lisävoimavaroihin ja entistä laajempaan ja kohdennetumpaan osaamiseen erityisesti psykososiaalisten ongelmien osalta. Mm. psykiatrisista sairaanhoitajista oppilaitoksissa on myönteisiä kokemuksia, samoin nuorisopsykiatrisesta masennuksen ja ahdistuneisuuden menetelmäkoulutuksesta esim. koulu- ja opiskeluterveydenhoitajille. Moniammatillista yhteistyötä ja lähipalveluiden eri toimijoiden osaamista lisäämällä tuki, apu ja tarpeen mukainen hoito saadaan oikea-aikaisesti mahdollisimman lähelle lasten, nuorten ja perheiden arkea. Digitaalisia etäkontakti ja -hoitomahdollisuuksia on tärkeää kehittää ja laajentaa edelleen kaikissa toiminnoissa ja kaikilla tuen ja hoidon tasoilla.

Vantaan perhepalveluissa kasvanut psykososiaalisen tuen tarve, erityisesti koululaisten ja nuorten osalta on nähtävissä. HYKSin lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian vaikeudet toteuttaa hoitotakuun mukaista hoitoa on Vantaalla näkynyt perheneuvolassa ja nuorten psykososiaalisten palveluissa (Nuortenkeskus Nuppi) lisääntyneenä palvelutarpeena, erityisesti vaativampaa erikoissairaanhoidoa tarvitsevien lasten ja nuorten osalta. Oppilashuollon henkilöstön kokemuksen mukaan lasten ja nuorten erilaiset mielenterveyteen liittyvät oireet ovat pandemian aikana lisääntyneet merkittävästi. Tämä yhdistettynä mm. kouluterveyskyselyn kautta saatuun informaatioon lasten ja nuorten lisääntyneestä ahdistuksesta ja masennuksesta jo ennen korona-pandemiaa, on erityisen huolestuttava tieto ja merkittävä riski lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykselle sekä kasvattaa syrjäytymisriskiä. Lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien työntekijöiden kertoman mukaan poikkeusolot; etäkoulunkäynti, rajoittuneet sosiaaliset suhteet ja harrastustoiminnan väheneminen ja toiminnan merkittävä muutos näkyy polarisaation lisääntymisenä. Osa lapsista, nuorista ja perheistä selviytyivät poikkeustilanteen tuomista haasteista hyvin, mutta erityisesti niille perheille, joilla oli jo ennestään arjen haasteita, poikkeustilanne kuormitti arkea lisää.

Pandemiasta johtuvan poikkeustilanteen alkuvaiheessa, keväällä 2020 avattiin puhelintuki psykososiaalisen tuen tarjoamiseksi lapsiperheille. Puhelimeen tuli melko vähän yhteydenottoja, joskin soittajat kokivat tuen tärkeäksi ja puhelut olivat pääosin pitkiä. Lapsiperheiden kasvanut palvelutarve on kesän aikana näkynyt esimerkiksi parisuhteen tuen tarpeena ja eron ensiapuaikojen kysynnässä. Eri palveluissa ja järjestöjen yhteydenotoissa havaittiin tarvetta konkreettiseen tukeen, minkä johdosta eri toimialojen, seurakunnan ja järjestöjen välisenä yhteistyönä järjestettiin ruoka- ja vaatejakoa Koivukylän avoimessa kohtaamispaikassa, Hakunilassa sekä Myyrmäessä. Perhepalvelut on sopinut yhteistyösopimuksia perheiden tukemiseksi useiden järjestöjen kanssa pandemian vuoksi, esimerkkinä Kide-säätiön toteuttama

maahanmuuttajalapsiperheiden tukemiseksi tarkoitettu etätuki tavoitteena vähentää lakisääteisten palvelujen tarvetta.

Taloudellisen tuen tarpeen kasvua ei pandemian alkuvaiheessa ollut, mutta syksystä 2020 on näkyvissä kasvua täydentävän toimeentulotuen hakemuksissa, lomautuksista, työttömyydestä ja yleisestä epävarmuudesta johtuvaa kasvanutta yhteydenottojen määrää.

Taloudelliset ongelmat: ruoka-avun tarve, asumiskulut(vuokrien rästiintyminen, sähkölaskuihin tarvittava tuki). Uusia asiakkaita tullut tt:n piiriin runsaasti suhteessa aiempaan: ihmisiä jotka uudessa elämäntilanteessa, aiemmin tasainen taloudellinen tilanne, turva. Nyt työttömyyttä ja lomautuksia, ovat uuden tilanteen edessä. TT hakemukset eivät lisääntyneet keväällä ja kesällä, aiemmin haettiin tukea matkalippuihin ja harrastuksiin, ne jäivät pois. Keväällä lanseerattu erityistilanteiden ruokatuki. Syksyllä on havaittavissa pientä nousua tt-asiakkuuksissa, koska ihmiset myös harrastavat ja liikkuvat. Lisäksi edelleen perustarpeisiin tuen tarvetta, eli ruokaan jne.

Neuvonnan ja ohjauksen tarve kasvanut keväästä lukien merkittävästi. Tähän olemme vastanneet lisäämällä palveluohjausta. Mt-ongelmat syventyneet, tai aiemmin terveiden mieli järkkyy. Asiakkaat myös hermostuvat helposti, havaittavissa aggressiivisuutta enenevässä määrin. Ihmiset jäivät kotiin, koti ei ole turvapaikka kaikille. kaikilla ei ole kotia.

Vaikutuksia tulee seurata pitkällä aikaviiveellä. Tilastoissa huomioitava yhteiskunnan mahdolliset muut muutokset mutta herkästi huomioida myös pandemian kevään vaikutus viiveellä: koulupudokkaat, piiloon mahdollisesti jäänyt lasten pahoinvointi kotona, vanhempien parisuhdeongelmat, perheväkivalta, perheen taloudelliset vaikeudet ja siitä johtuva ylivelkaantumisen yms. Vaikutuksia tulee arvioida tilastojen ohella myös vahvasti laadullisilla tutkimuksilla.

Sosiaalisen luototuksen asiakkuuksissa ei vielä havaittu lisääntymistä.

Arvio että asiakasmäärät kasvavat sosiaalityön palveluissa, kun sosiaaliset ongelmat lisääntyvät. Ensi vuosi tulee olemaan haastava, koska kaikilla kunnilla, myös Vantaalla, myös kovat taloudelliset paineet (miten vastataan kasvavaan kysyntään). Harkinnalla myönnettävä toimeentulotuen tarve ruokamenoihin kasvoi ja korostui lapsiperheissä, joissa lapset olivat etäopetuksessa tai päiväkotilapset vanhempien hoidossa kotona. Vantaalla myönsimme Kelan perustoimeentulotuen asiakkaille hakemusten perusteella ruokavaraston täydentämiseen 14 vuorokaudelle ja kotona etäopetuksessa tai kotona olevien päiväkotilasten ruokamenoihin täydentävää toimeentulotukea 50 % Kelan ruokanormista. Myönnetty tuki ei ollut rahallisesti suuri, mutta sille oli suuri kysyntä ja tarve.

Asiakkaiden ja perheiden taloudellisen tilanteen vaikeutumisen seurauksena sekä erilaisten kuormitustekijöiden kumuloituessa yleisen tuentarpeen lisääntymistä on nähtävissä eri palveluissa. On oletettavaa, että tuentarve tulee lisääntymään. Pitkittyneen pandemiatilanteen vaikutus kuormittuneisuuteen ja stressiin on ennakoitavissa.

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kotihälytykset lisääntyivät kesäkuussa 2020 ja lähisuhdeväkivaltatapausten määrä aikaisempiin viikonloppuihin kasvoi.

Lastensuojelun palveluita ei ole jouduttu juurikaan supistamaan/lakkauttamaan, mutta sosiaalityön palveluissa on siirrytty laajasti etävastaanottoihin ja -neuvotteluihin mm. Teamsin tai Apotin videovastaanoton välityksellä. Kotiin vietäviä palveluita on järjestetty kuten ennenkin, samoin laitospalvelut ovat toimineet normaalisti. Yhdessä vastaanottolaitoksessa on jouduttu varaamaan muutama paikka mahdollisille koronatilanteille, jonka vuoksi avohuollon sijoituspaikkoja on jouduttu yksikössä supistamaan

ja lastensuojelun valvotuissa tapaamisissa ei ole tästä syystä voitu järjestää yön yli tapaamisia omana palveluna.

Lastensuojeluilmoitusten määrä laski koronan alkuvuokkoina maaliskuussa muutaman viikon ajan mutta tämän jälkeen ilmoitusmäärät palasivat normaalille tasolle ja syksyllä ovat lähteneet kasvuun. Asiakasmäärät ja kiireelliset sijoitukset ovat kasvussa mutta on vaikea arvioida, johtuuko tämä koronasta vai jostakin muusta. Suoritteissa ei ole ollut muutoksia, kuten ei kustannuksissakaan. Muutosten keston arviointi on haastavaa, luultavasti ilmoitusmäärät nousevat edelleen epidemian jatkuessa. Pitkän aikavälin vaikutukset perheiden hyvinvointiin tulevat näkymään viiveellä. Keväällä hallinto-oikeudet peruuttivat suullisia käsittelyitä koronaan vedoten. Tällä on ollut vaikutusta asiakkaiden oikeusturvan toteutumiseen ja osa huostaanottoprosesseista on venynyt kohtuuttomasti.

Päihde- ja mielenterveyspalveluiden kommentteja / palvelupäällikkö Hanna Ahokas

Vantaalla perustason mielenterveyspalveluissa toimii terveysasemilla 11 psykiatrissa sairaanhoitajaa, joiden vastaanotoilla hoidetaan ajanvarauksellisesti lievää ja keskivaikeaa masennusta, ahdistuneisuushäiriötä ja kohdataan akuutteja kriisejä ja elämäntilanteesta johtuvia ongelmia sekä tehdään arvioita lyhytpsykoterapiaan. Lisäksi opiskeluterveydenhuollossa toimii kaksi psykiatrissa sairaanhoitajaa. Lääketieteellinen tuki saadaan terveyskeskuslääkäreiltä. Pitkäaikaispsykoosipotilaiden lääkitys ja sen seuranta on määritelty terveysasemien tehtäväksi.

Psykiatristen sairaanhoitajien lyhytvastaanottoajoille voi hakeutua verkkoajanvarauksen kautta, varata ajan puhelimitse tai tulla läheteellä. Depressiohoitoa toteutetaan lyhyinä hoitajaksoina ja niihin tullaan läheteellä. Ongelmana on palveluiden suuri kysyntä, mihin ei voida tarvetta edellyttävällä tavalla vastata. Kaikki avatut ajanvarausajat menevät heti ja on mahdotonta sanoa, kuinka paljon palvelun tarbitsijoita todellisuudessa jää palveluiden ulkopuolelle, koska vain aktiivisimmat tekevät asiasta kirjallisia huomautuksia.

Nykyisen mallin toimivuutta vaikeuttaa lääkäriaikojen saanti tilanteissa, joissa potilas tarvitsee lähetteen jatkohoitoon tai arvion lääkityksestä. Hoitajat kannattelevat potilaita odotusajan, mikä luonnollisesti pitkittää hoitajaksoa tarpeettomasti. Samaa viivettä aiheuttaa ostopalvelulyhytpsykoterapiaan pääsyn hitaus, koska psykoterapeuteista on pulaa.

Tarve lisätä psykiatrissa sairaanhoitoa päiväpoliikkatoimintaa on tunnustettu. Mikäli tähän suoravastaanottoimintaan siirrettäisiin nykyistä henkilökuntaa, kasvaisi vastaavasti jonotusajat ajanvarausajoille. Erillisen resurssin lisääminen ilman ajanvarausta tapahtuvaan hoitoon päiväpoliikkainkiloille saattaisi kuitenkin helpottaa hoidon saannin oikea-aikaisuutta, kattavuutta ja ennen kaikkea tuoda palvelut helposti saataville yhä lähemmäs kuntalaisia. Osa asiakkaista voisi hyötyä ryhmämuotoisesta hoidosta, joita Vantaalla tullaan lähiaikoina lisäämään ja monipuolistamaan lähitulevaisuudessa omana toimintana ja yhdessä muun palveluverkon kanssa. Lisäksi on tarvetta sähköisen kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin ja puhelinpalvelun laajentamiselle, mihin tarvitaan myös lisää hoitajaresurssia.

Terveysasemille tulisi kehittää palveluita vakaassa hoitovaiheessa oleville pitkäaikaispsykoosipotilaille, jotka palautetaan erikoissairanhoidosta perusterveydenhuoltoon. Perustasolla tarvitaan lääkäri-hoitajapari, jotka vastaavat näistä potilaista: Lääkäri vastaa lääkityksen oikeasta tasosta ja laboratoriolähetteen laatimisesta ja hoitaja vastaa, että potilas käy laboratoriossa, syö lääkityksen oikein ja tapaa potilaat 3-4 kk:n välein.

Oppivelvollisuuden laajentaminen, kansallisen mielenterveysstrategian tuomat velvoitteet perusterveydenhuololle ja vaade lisätä yhteistyötä vankilasta vapautuvien palveluita päihde- ja mielenterveyspalveluissa tuovat omat haasteensa nykyisten resurssien riittävyydelle. Lisäksi on syytä tuoda

esille Vantaan maahanmuuttajien suuri ja yhä kasvava osuus mielenterveyspalveluiden käyttäjinä. Kohderyhmässä on nähtävissä hoitovajetta ja työntekijöillä osaamisvajetta, mikä tulisi huomioida myös resurssitarpeissa.

Rahanjaossa kohdennettua, korvamerkittyä lisätukea lasten, nuorten ja perheiden arkiympäristöä tukeviin, matalan kynnyksen palvelua tulisi erityisesti vahvistaa.

yt

Anna Cantell-Forsbom

Perhepalvelujen johtaja, Direktör för Familjeservicen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, Verksamhetsområdet för social- och hälsovård Vantaan kaupunki,

Vanda stad PL 1700/Peltolantie 2 D, 3. kerros, Peltolavägen 2 D, 3. våningen

01300 Vantaa/Vanda

+358 40 5545576

anna.cantell-forsbom(at)vantaa.fi